

KOMISJA
EUROPEJSKA

Bruksela, dnia 5.3.2025 r.
COM(2025) 88 final

**KOMUNIKAT KOMISJI DO PARLAMENTU EUROPEJSKIEGO, RADY,
EUROPEJSKIEGO KOMITETU EKONOMICZNO-SPOŁECZNEGO I KOMITETU
REGIONÓW**

w sprawie planu działania na rzecz umiejętności podstawowych

Plan działania w zakresie umiejętności podstawowych

1. Dlaczego musimy podjąć działania?

Warunkiem konkurencyjności i spójności społecznej Europy są silne umiejętności podstawowe. Umiejętności podstawowe stanowią podstawę innych kompetencji, takich jak kreatywność i krytyczne myślenie, a także dalszego uczenia się oraz podnoszenia i zmiany kwalifikacji wśród dorosłych. Mają one kluczowe znaczenie dla innowacji, powstawania nowej wiedzy i dostosowywania jej do zmieniającego się otoczenia. Umiejętność czytania, rozumowania matematycznego i umiejętności¹ związane z naukami przyrodniczymi, a także umiejętności cyfrowe i kompetencje obywatelskie mają zasadnicze znaczenie dla rozwoju danej osoby jako jednostki, radzenia sobie ze złożonością codziennego życia i szybko zmieniającego się rynku pracy oraz pełnego uczestnictwa w życiu społecznym, demokratycznym i gospodarczym. Dzięki umiejętnościom podstawowym możemy stać się niezależnymi, bardziej świadomymi i lepiej przygotowanymi, zaangażowanymi i aktywnymi obywatelami i przyczyniać się w ten sposób do ochrony naszej demokracji i podstawowych wartości w kontekście rosnącej polaryzacji politycznej, osłabienia zaufania do instytucji i rosnącej manipulacji informacjami. Zaprzepaszczenie tych umiejętności to strata nie tylko dla jednostki, ale także dla naszych społeczeństw europejskich.

Zbyt wiele państw UE od dziesięcioleci boryka się ze spadającym poziomem umiejętności podstawowych wśród uczniów. Około jedna trzecia piętnastolatków ma trudności ze zrozumieniem i stosowaniem matematyki w rzeczywistych sytuacjach i środowiskach edukacyjnych, a co czwarty nie rozumie podstawowych tekstów i nie stosuje prostej wiedzy naukowej². W porównaniu z Kanadą, Japonią, Zjednoczonym Królestwem i Stanami Zjednoczonymi UE ma niższy wskaźnik najlepszych wyników w czytaniu i naukach przyrodniczych oraz drugi najniższy wskaźnik w matematyce, co poważnie zagraża zdolnościom innowacyjnym UE i długoterminowej konkurencyjności. Problemy zaczynają się na wczesnym etapie: zbyt wielu uczniów szkół podstawowych zmaga się z trudnościami i zbyt niewielu osiąga doskonałe wyniki w czytaniu, matematyce i naukach przyrodniczych³. Co najmniej 43 % ośmioklasistów osiąga słabe wyniki w zakresie podstawowych umiejętności cyfrowych⁴, a w większości krajów odnotowuje się spadek lub brak poprawy w porównaniu z poprzednimi latami. W ujęciu globalnym UE pozostaje daleko w tyle za gospodarkami azjatyckimi osiągającymi najlepsze wyniki. Ponadto w kilku państwach UE w latach 2016–2022⁵ odnotowano spadek poziomu edukacji obywatelskiej wśród ósmoklasistów.

Równie niepokojące są niewystarczające umiejętności podstawowe w kształceniu i szkoleniu zawodowym (VET) oraz wśród dorosłych. Między uczestnikami kształcenia i szkolenia zawodowego a uczniami ogólnokształcących szkół średnich jest wyraźna różnica w zakresie matematyki i czytania. Pogłębia to utrzymujący się niedobór wykwalifikowanych absolwentów kształcenia i szkolenia zawodowego w niektórych zawodach związanych

¹ Mierzone zgodnie z Programem międzynarodowej oceny umiejętności uczniów (PISA) OECD.

² OECD (2023), wyniki PISA z 2022 r. (tom I), The State of Learning and Equity in Education [Stan uczenia się i równości w edukacji], PISA, OECD Publishing, Paryż, <https://doi.org/10.1787/53f23881-en>.

³ IEA (2023), Trends in International Mathematics and Science Study [Międzynarodowe Badanie Wyników Nauczania Matematyki i Nauk Przyrodniczych]; IEA (2021), Progress in International Reading Literacy Study [Międzynarodowe Badanie Postępów Biegłości w Czytaniu].

⁴ IEA (2023), International Computer and Information Literacy Study [Międzynarodowe Badanie Kompetencji Komputerowych i Informacyjnych].

⁵ IEA (2022), International Civic and Citizenship Education Study [Międzynarodowe Badanie Edukacji Obywatelskiej].

z naukami przyrodniczymi, technologią, inżynierią i matematyką (STEM). Co piąta osoba dorosła w wieku produkcyjnym w UE ma trudności z czytaniem i pisanem, a luka w umiejętnościach podstawowych między dorosłymi osiągającymi najniższe i najwyższe wyniki zwiększyła się w poszczególnych krajach⁶. Mimo że 90 % wszystkich miejsc pracy wymaga co najmniej podstawowych umiejętności cyfrowych, tylko 56 % dorosłej populacji UE ma taki poziom umiejętności cyfrowych lub wyższy⁷ – znacznie poniżej celu na 2030 r. wynoszącego 80 %⁸.

Państwa członkowskie muszą podjąć pilne działania w celu wyeliminowania luki w umiejętnościach podstawowych. W 2024 r. w ramach europejskiego semestru Rada przyjęła zalecenia dla 15 państw członkowskich UE dotyczące podniesienia poziomu umiejętności podstawowych. Niniejszy plan działania stanowi odpowiedź zarówno na spadek wyników w zakresie umiejętności podstawowych wśród uczniów i dorosłych słuchaczy, jak i na wezwania do położenia większego nacisku na umiejętności podstawowe wyrażone w raportach Draghiego⁹ i Letty¹⁰, w których podkreślono potrzebę skupienia się na wszystkich etapach kształcenia i na wszystkich pokoleniach, również w kontekście malejącej siły roboczej ze względu na tendencje demograficzne.

Plan jest kluczową inicjatywą unii umiejętności i stanowi uzupełnienie strategicznego planu w dziedzinie kształcenia STEM. Zaproponowano w nim konkretne krótko- i średnioterminowe kroki dla UE i państw członkowskich, mające na celu zapewnienie rozwiązań służących poprawie umiejętności podstawowych i promowaniu doskonałości, od wczesnych lat po edukację szkolną i uczenie się dorosłych.

2. Zestaw umiejętności podstawowych

Umiejętność czytania i pisania	Umiejętność rozumienia, wykorzystywania i oceny materiałów wizualnych, dźwiękowych i cyfrowych we wszystkich dyscyplinach i kontekstach, w formie wypowiedzi ustnej i pisemnej.
Matematyka	Zdolność do rozumowania matematycznego oraz formułowania, wykorzystywania i interpretowania matematyki w celu rozwiązywania problemów w rzeczywistych sytuacjach oraz dokonywania uzasadnionych osądów i decyzji w oparciu o dane.
Nauki przyrodnicze	Zdolność do angażowania się w kwestie i pomysły związane z naukami przyrodniczymi jako osoba zdolna do refleksji. Wymaga to umiejętności takich jak naukowe wyjaśnianie zjawisk, ocena i opracowywanie badań naukowych oraz interpretacja danych i dowodów.
	Pewne, krytyczne i odpowiedzialne korzystanie z technologii cyfrowych w celu uczenia się, pracy i udziału w życiu społecznym. Obejmuje to

⁶ OECD (2024), Do Adults Have the Skills They Need to Thrive in a Changing World?, Survey of Adult Skills 2023 [Czy dorośli posiadają umiejętności potrzebne do rozwoju w zmieniającym się świecie?, Badanie umiejętności dorosłych 2023], Badanie umiejętności OECD, OECD Publishing, Paryż, <https://doi.org/10.1787/b263dc5d-en>.

⁷ Eurostat 2023.

⁸ Program polityki „Droga ku cyfrowej dekadzie”.

⁹ Raport Draghiego (2024): Strategia konkurencyjności dla Europy.

¹⁰ Raport Letty (2024): Znacznie więcej niż rynek. Szybkość, bezpieczeństwo, solidarność – wzmocnienie jednolitego rynku w celu zapewnienia zrównoważonej przyszłości i dobrobytu wszystkim obywatelom UE.

Technologie cyfrowe	umiejętność korzystania z informacji, komunikację, umiejętność korzystania z mediów, tworzenie treści cyfrowych, bezpieczeństwo w internecie i dobrostan cyfrowy.
Obywatelstwo	Zdolność do odpowiedzialnego działania i pełnego uczestnictwa w życiu obywatelskim, oparta na zrozumieniu struktur społecznych, gospodarczych, prawnych i politycznych. Obejmuje to zrozumienie i ocenę obywatelskich i demokratycznych koncepcji, instytucji i procesów, w tym demokracji, umiejętności korzystania z mediów, gotowości na wypadek sytuacji kryzysowej i poszanowania innych oraz wolności słowa.

Źródło: OECD: Ocena i ramy analityczne PISA 2022, Ocena i ramy analityczne PISA 2018 oraz Ocena i ramy analityczne PISA 2015 (w odniesieniu do umiejętności czytania i pisania, matematyki i nauk przyrodniczych); zalecenie Rady w sprawie kompetencji kluczowych w procesie uczenia się przez całe życie z 2018 r. (w odniesieniu do technologii cyfrowych i obywatelstwa); IEA (2023), Międzynarodowe Badanie Kompetencji Komputerowych i Informacyjnych (w odniesieniu do technologii cyfrowych); IEA (2022), Międzynarodowe Badanie Edukacji Obywatelskiej (w odniesieniu do obywatelstwa).

Umiejętności podstawowe stanowią fundament kompetencji kluczowych w procesie uczenia się przez całe życie¹¹. Podniesienie ogólnego poziomu umiejętności podstawowych polega zarówno na zwiększeniu najlepszych wyników, jak i na zapewnieniu, aby wszyscy uczniowie, w tym osoby z niepełnosprawnościami i pochodzące ze środowisk w niekorzystnej sytuacji, ukończyli szkołę z wystarczającymi umiejętnościami podstawowymi oraz aby dorośli osiągnęli odpowiedni poziom biegłości.

Umiejętność czytania i pisania jest podstawą uczenia się. Wczesny rozwój językowy w znacznym stopniu determinuje umiejętność czytania w przyszłości, a jednak coraz więcej dzieci rozpoczyna szkołę z ograniczoną znajomością języka ojczystego lub języka nauczania. Czytanie tradycyjnych, długich tekstów w formie papierowej jest zastępowane czytaniem cyfrowych, skróconych treści, co zmniejsza koncentrację uwagi czytelników. W ramach systemów edukacji należy rozważyć, w jaki sposób różne media wpływają na rozwój umiejętności czytania i pisania, a zarazem aktywnie promować korzystanie z bardziej złożonych tekstów w celu wspierania umiejętności czytania i pisania.

Umiejętności matematyczne mają zasadnicze znaczenie w codziennym życiu w świecie charakteryzującym się wysokim stopniem technologii. Są podstawą logicznego i abstrakcyjnego myślenia. Umiejętności te, w tym wiedza finansowa, umożliwiają obywatelom podejmowanie świadomych decyzji w oparciu o dane oraz pomagają im w opracowaniu wyważonego podejścia do podejmowania ryzyka, a także umożliwiają obywatelom podejmowanie świadomych decyzji finansowych przez całe życie, a ponadto poprawiają ich perspektywy na rynku pracy. Niska biegłość może skutkować niewielkim zainteresowaniem studiami i karierą w dziedzinach STEM. Postępy w zakresie technologii, badań edukacyjnych i potrzeb społecznych spowodowały, że położono większy nacisk na zdolności osób uczących się do rozwiązywania problemów i umiejętności krytycznego myślenia i zachęca się je do rozumienia i stosowania koncepcji matematycznych, a nie tylko do zapamiętywania wzorów. Rosnące wykorzystanie narzędzi cyfrowych w matematyce

¹¹ 2018/C 189/01.

podkreśla coraz większy związek między umiejętnościami matematycznymi a umiejętnościami cyfrowymi.

Umiejętności związane z naukami przyrodniczymi mają zasadnicze znaczenie dla krytycznego myślenia i rozwiązywania problemów oraz stanowią podstawę bardziej zaawansowanego kształcenia i kariery w dziedzinach STEM. Wczesne rozwijanie myślenia i zdolności naukowych ułatwia późniejsze osiągnięcia w tych strategicznych dziedzinach. Solidne kompetencje naukowe są również niezbędne dla udanej transformacji ekologicznej. Ponadto w dobie coraz większej manipulacji informacjami istotne jest, aby poszczególne osoby rozwijały silne umiejętności związane z naukami przyrodniczymi w celu krytycznej oceny informacji, oddzielenia faktów od fikcji i wyciągania wniosków opartych na dowodach. Edukacja w dziedzinie nauk przyrodniczych powinna odzwierciedlać rozwój technologiczny, a także podkreślać interdyscyplinarność, myślenie krytyczne i rozwiązywanie problemów przez uczenie się oparte na samodzielnych poszukiwaniach i rzeczywistych wyzwaniach.

Szersze pojęcie umiejętności podstawowych

Poszerzenie zestawu umiejętności podstawowych jest niezbędne, aby sprostać wyzwaniom naszych szybko rozwijających się społeczeństw i gospodarek. Ponieważ technologia w coraz większym stopniu wpływa na życie i pracę, konieczne jest nadanie umiejętnościom cyfrowym takiego samego priorytetu jak innym umiejętnościom. Jednocześnie ważne jest, aby na wczesnym etapie rozwijać kompetencje obywatelskie, by wzmocnić i utrzymać wartości demokratyczne.

Umiejętności cyfrowe mają kluczowe znaczenie w nowoczesnym społeczeństwie i codziennym życiu. Odgrywają również szczególną rolę w rozwijaniu bardziej zaawansowanych umiejętności STEM, które mają zasadnicze znaczenie dla konkurencyjności, podczas gdy umiejętności korzystania z mediów są kluczowe dla aktywnego i świadomego obywatelstwa. Coraz bardziej potrzebne są umiejętności w dziedzinach takich jak świadomość w zakresie cyberbezpieczeństwa, sztuczna inteligencja, uczenie maszynowe i duże zbiory danych. Ponadto praca zdalna i nauka na odległość zwiększyły oczekiwania co do biegłości w zakresie cyfrowych narzędzi współpracy, w tym skutecznej i bezpiecznej komunikacji online.

Kompetencje obywatelskie i wiedza obywatelska mają zasadnicze znaczenie dla wspierania aktywnego uczestnictwa w społeczeństwach demokratycznych, ale nie wszędzie są rozwinięte w równym stopniu. Szybki postęp technologiczny w połączeniu z rosnącą polaryzacją i rozpowszechnianiem dezinformacji i informacji wprowadzających w błąd sprawiają, że wczesne rozwijanie kompetencji obywatelskich staje się ważniejsze niż kiedykolwiek wcześniej. Uczennice stale wykazują większą wiedzę obywatelską niż uczniowie, a uczący się ze środowisk o wyższym statusie społeczno-ekonomicznym osiągają znacznie lepsze wyniki. Niezależne myślenie, rozumienie procesów demokratycznych, poszanowanie różnorodności i świadomość zrównoważonego rozwoju umożliwiają pełne uczestnictwo w życiu obywatelskim i społecznym oraz wykonanie swoich praw i obowiązków.

3. Główne obszary poprawy rozwoju umiejętności podstawowych

Konieczne są pilne działania, aby zaradzić niepokojącemu spadkowi rozwoju umiejętności podstawowych. UE oddala się od celu, jakim jest nieprzekraczanie poziomu

15 % 15-latków osiągających słabe wyniki w zakresie umiejętności podstawowych. Skupienie się na kluczowych czynnikach, które powodują ten spadek, oraz na silnych dźwigniach politycznych ma kluczowe znaczenie dla zapewnienia znaczących zmian i szybkiej poprawy.

Sytuacja społeczno-ekonomiczna jest nadal najsilniejszym czynnikiem prognozującym wyników uczniów. Niewystarczające opanowanie umiejętności czytania i pisania, matematyki i nauk przyrodniczych jest niepokojąco wysokie wśród uczniów znajdujących się w niekorzystnej sytuacji (np. 48 % w matematyce), a luka społeczno-gospodarcza nadal pogłębia się, również w zakresie umiejętności cyfrowych. W szczególnie trudnej sytuacji są uczniowie ze środowisk migracyjnych lub uczniowie z niepełnosprawnościami. W wielu państwach UE pandemia COVID-19 pogłębiła nierówności edukacyjne i poważnie wpłynęła na dobrostan uczniów, co bezpośrednio przekłada się na ich motywację i zdolność do uczenia się. Konieczne są dodatkowe wysiłki na rzecz zwiększenia umiejętności podstawowych oraz promowania sprawiedliwości i dobrostanu przez ograniczenie do minimum powtarzania klas, opóźnianie różnicowania ścieżek edukacyjnych uczniów i ograniczanie dzielenia uczniów na grupy według zdolności.

Poważne niedobory nauczycieli i szkoleniowców, w szczególności w przedmiotach STEM, mają negatywny wpływ na efekty uczenia się. Kadra nauczycielska starzeje się, ponieważ mniej nauczycieli rozpoczyna pracę w zawodzie. Zawód ten jest nieatrakcyjny w większości państw UE i na wszystkich terytoriach znajdujących się w niekorzystnej sytuacji. Konieczne są dalsze działania polityczne w celu poprawy kształcenia nauczycieli, podniesienia atrakcyjności zawodu i zapewnienia, aby początkujący nauczyciele otrzymywali potrzebne wsparcie, w tym w celu rozwiązania problemu słabych wyników w nauce.

Malejące zaangażowanie rodziców w ostatnich latach stanowi poważne zagrożenie dla osiągnięć uczniów, zwłaszcza tych znajdujących się w niekorzystnej sytuacji. Z badania PISA wynika, że wspierające środowisko domowe ma kluczowe znaczenie dla promowania pozytywnego nastawienia uczniów do szkoły. W systemach edukacji, w których utrzymano lub zwiększono zaangażowanie rodziców, np. omawianie przez nich postępów dziecka z nauczycielem z własnej inicjatywy, odnotowano lepsze wyniki, zwłaszcza w matematyce.

Rozproszenie uwagi przez urządzenia cyfrowe staje się poważnym zagrożeniem dla wyników w nauce. Szczególnie niepokojący jest wszechobecny wpływ mediów społecznościowych: podczas lekcji matematyki uwagę około 30 % uczniów w państwach OECD często rozpraszają urządzenia cyfrowe, co znacząco wpływa zarówno na wyniki w nauce, jak i na dobrostan. Chociaż skuteczna integracja technologii przez umiarkowane wykorzystanie zasobów cyfrowych do celów uczenia się może poprawić wyniki uczniów, nadmierne wykorzystanie może mieć szkodliwe skutki, dlatego należy zminimalizować rozproszenie uwagi przez urządzenia cyfrowe.

Priorytetowe traktowanie rozwoju umiejętności podstawowych często koliduje z przeladowanymi programami nauczania. W wielu systemach programy nauczania regularnie rozszerzano w odpowiedzi na nowe potrzeby społeczne, co doprowadziło do zaniedbania umiejętności podstawowych. Osiągnięcie lepszej równowagi między zakresem programu nauczania a skupieniem się na umiejętnościach podstawowych ma zatem ogromne znaczenie dla poprawy wyników kształcenia.

Na efekty uczenia się wpływają różnice między płciami. We wszystkich państwach UE dziewczęta osiągają lepsze niż chłopcy wyniki w czytaniu i częściej znajdują się wśród osób

z najlepszymi wynikami. Chłopcy osiągają jednak najlepsze wyniki w matematyce. Oczekiwania społeczne i stereotypy związane z płcią mogą odegrać istotną rolę i prowadzić do różnic w oczekiwaniach zawodowych oraz wpływać na specyficzne dla danej dziedziny postawy, motywację i wyniki w nauce. Ponadto styl nauczania i środowisko klasy może w różny sposób wpływać na chłopców i dziewczęta, co uwypukla potrzebę podejścia do nauczania uwzględniającego aspekt płci.

Dostęp do wysokiej jakości wczesnej edukacji i opieki znacznie się różni między poszczególnymi państwami i wewnątrz nich. Ma to poważne konsekwencje indywidualne i społeczne, zwłaszcza dla dzieci znajdujących się w niekorzystnej sytuacji. Niedobory personelu, niedostateczny rozwój zawodowy i złe warunki pracy pozostają palącymi kwestiami, zwłaszcza na terytoriach znajdujących się w niekorzystnej sytuacji. Jedna czwarta europejskich systemów edukacji nadal nie posiada krajowego programu nauczania w zakresie pracy pedagogicznej z małymi dziećmi. Wczesne doświadczenia mają zasadnicze znaczenie, w szczególności dla budowania umiejętności społeczno-emocjonalnych, które są kluczowe dla odporności, dobrostanu, motywacji, efektów uczenia się i zdolności uczenia się przez całe życie. Coraz częściej sygnalizowane są jednak problemy społeczno-emocjonalne wśród dzieci, a problemy z uwagą i słaba kontrola impulsów coraz bardziej ograniczają ich gotowość szkolną.

W kształceniu i szkoleniu zawodowym niedobory zasobów i ograniczenia programów nauczania negatywnie wpływają na rozwój umiejętności podstawowych. Uczniowie osiągający słabe wyniki często wybierają programy kształcenia i szkolenia zawodowego z programami nauczania faworyzującymi zazwyczaj umiejętności zawodowe w stosunku do umiejętności podstawowych lub są kierowani do takich programów. Szkoły zawodowe często dysponują mniejszymi zasobami, w tym finansowaniem, wykwalifikowanymi nauczycielami i zasobami technologicznymi, i nie koncentrują się na eliminacji braków w umiejętnościach podstawowych.

Postępy w zakresie umiejętności podstawowych dorosłych wymagają skutecznego dotarcia do grup, do których najtrudniej dotrzeć i w przypadku których ryzyko wykluczenia jest znaczne. Wielu z tych dorosłych ma złe doświadczenia z uczeniem się w szkole, które wywołały efekt odstraszenia, lub boryka się z wieloma niekorzystnymi sytuacjami życiowymi. Niski poziom uczestnictwa osób dorosłych o niskich kwalifikacjach, znajdujących się w niekorzystnej sytuacji i bezrobotnych w zajęciach edukacyjnych uwypukla potrzebę dobrze opracowanej polityki wspierania osób najbardziej zagrożonych wykluczeniem z rynku pracy. W ramach skutecznych strategii politycznych często przyjmuje się całościowe podejście i łączy multidyscyplinarne usługi wsparcia dla potrzebujących, w tym mieszkalnictwo, opiekę zdrowotną, służby zatrudnienia oraz wsparcie rodziców lub opiekunów¹².

4. Eliminowanie pierwotnych przyczyn

Konieczne są pilne działania na rzecz wsparcia 18 mln uczniów osiągających słabe wyniki w nauce i 47,7 mln osób dorosłych o niskich kwalifikacjach (w wieku 25–64 lat) w UE. Dotychczas wytyczne polityczne, możliwości współpracy, finansowanie i wsparcie techniczne konsekwentnie wspierały państwa członkowskie w zapewnianiu lepszej jakości

¹² COM(2023) 439 final.

i sprawiedliwości systemów kształcenia i szkolenia oraz w promowaniu umiejętności podstawowych. Zalecenie Rady w sprawie ścieżek poprawy umiejętności¹³ przyniosło pewne postępy, ale konieczne są dalsze starania, aby skuteczniej rozwiązać ten problem. W zaleceniu Rady w sprawie dróg do sukcesu szkolnego¹⁴ określono polityczne ramy działania. Zwrócono w nim uwagę na podejścia ogólnoszkolne, ukierunkowane wsparcie, wspierające środowiska edukacyjne i dobrostan szkolny. Należy jednak zrobić więcej, koncentrując się na trzech głównych obszarach:

- i. zintensyfikowanie nauczania i uczenia się umiejętności podstawowych;
- ii. wspieranie edukatorów;
- iii. tworzenie wspierających środowisk.

4.1. Główne działanie: Pilotażowy program wspierania umiejętności podstawowych

Celem programu wspierania umiejętności podstawowych będzie wyeliminowanie braków w umiejętnościach podstawowych wśród dzieci. Komisja będzie współpracować z państwami członkowskimi i regionami w celu wspólnego określenia właściwej ścieżki, tak aby każde dziecko mogło osiągnąć odpowiedni poziom umiejętności podstawowych przed zakończeniem kształcenia obowiązkowego. Program wspierania obejmie ramy skutecznych środków koncentrujące się na wczesnej interwencji i indywidualnym, dostosowanym do potrzeb wsparciu, od szkoły podstawowej po kształcenie i szkolenie zawodowe na poziomie początkowym.

Pilotażowy program wspierania umiejętności podstawowych zapewni nacisk na sprawdzone środki, dostosowane do sytuacji i potrzeb danego państwa. Środki te mogą obejmować:

- **mechanizmy wczesnej identyfikacji i regularne monitorowanie** na szczeblu krajowym, lokalnym i szkolnym, w tym indywidualną ocenę umiejętności podstawowych i oferty odpowiednich kursów dodatkowych, w szczególności w przypadku kluczowych zmian etapów edukacji ucznia, w tym podczas przechodzenia do programów kształcenia i szkolenia zawodowego;
- opracowanie **planów poprawy umiejętności podstawowych** na poziomie szkoły, w tym **dodatkowego czasu nauki i zindywidualizowanego wsparcia**, wraz z opieką dydaktyczną i pedagogiczną;
- uwzględnianie nauczania podstawowych umiejętności czytania i pisania oraz umiejętności cyfrowych w **kształceniu wstępnym nauczycieli** wszystkich przedmiotów;
- możliwości **rozwój zawodowy nauczycieli** w edukacji szkolnej i zawodowej, ze szczególnym uwzględnieniem uczniów o specjalnych potrzebach edukacyjnych lub uczniów z niepełnosprawnościami; tworzenie **wyspecjalizowanych ról**, takich jak mediatorzy szkolni i łącznicy między szkołą a domem w celu zacieśnienia współpracy między szkołami, osobami uczącymi się, rodzicami i społecznością;
- **programy wspierające rodziców** w promowaniu uczenia się i zachęcaniu dzieci do nauki, opracowywane we współpracy z innymi sektorami, takimi jak zdrowie, migracja i ochrona dzieci;
- **partnerstwa i współpracę między władzami regionalnymi i lokalnymi, agencjami edukacyjnymi, specjalistami, przedsiębiorstwami i innymi zainteresowanymi stronami** w celu usystematyzowanego i rzeczywistego zapewnienia zróżnicowanego wykorzystywania umiejętności podstawowych.

¹³ 2016/C 484/01.

¹⁴ 2022/C 469/01.

Inicjatywa Komisji dotycząca pilotażowego **programu wspierania umiejętności podstawowych** we współpracy z państwami członkowskimi

- Uruchomienie pilotażowego **programu wspierania umiejętności podstawowych** w 2026 r.
- Opracowanie **wytycznych dla decydentów** w 2025 r. jako kroku przygotowawczego do programu wspierania.

Komisja zwraca się do państw członkowskich o:

- zadeklarowanie zainteresowania współpracą z Komisją nad **pilotażowym programem wspierania umiejętności podstawowych z wykorzystaniem dostępnego finansowania unijnego**;
- określenie **krajowych celów** w odniesieniu do słabych wyników i najlepszych wyników, ze szczególnym uwzględnieniem uczniów znajdujących się w niekorzystnej sytuacji.

4.2 Wspieranie nauczania i uczenia się umiejętności podstawowych

Wspieranie nauczania i uczenia się umiejętności podstawowych przyczyni się do poprawy osiągnięć, wyników kształcenia i dobrostanu osób uczących się. Uczenie się od szkół i poznawanie praktyk, które poprawiły umiejętności podstawowe i wyniki kształcenia, ma zasadnicze znaczenie dla innych szkół stojących przed wyzwaniami związanymi ze słabymi osiągnięciami. Innowacyjne podejścia w coraz większym stopniu wykorzystują sztuczną inteligencję, w szczególności przy opracowywaniu zindywidualizowanych ścieżek uczenia się i oceny. Może to przynieść korzyści zarówno osobom osiągającym słabe wyniki, jak i tym najlepszym. Szczególną uwagę należy zwrócić na rozwijanie silnych umiejętności czytania i pisania, które są ściśle powiązane z biegłością w innych umiejętnościach podstawowych i stanowią podstawę wszystkich form uczenia się. Kluczowe znaczenie ma pomoc w rozwijaniu umiejętności czytania i pisania wszystkim osobom uczącym się, w tym osobom ze środowisk w niekorzystnej sytuacji i środowisk migracyjnych oraz osobom z niepełnosprawnościami.

Motywowanie dorosłych do nauki stanowi wyzwanie ze względu na brak chęci i ograniczone możliwości. Wyzwanie to jest szczególnie dotkliwe, jeśli chodzi o podnoszenie umiejętności podstawowych u osób, które mają złe doświadczenia związane z kształceniem podstawowym. Szybkie tempo zmian oraz fakt, że ludzie pozostaną na rynku pracy przez około czterdzieści lat po zakończeniu formalnego kształcenia, sprawiają jednak, że należy pilnie znaleźć sposoby dotarcia do tych grup. Jak wskazano w ramach unii umiejętności, wprowadzenie indywidualnych rachunków szkoleniowych ma zasadnicze znaczenie dla podnoszenia i zmiany kwalifikacji dorosłych, w tym osób o niskich kwalifikacjach. Indywidualny rachunek szkoleniowy ma stać się powszechnym uprawnieniem dla wszystkich dorosłych, niezależnie od statusu zatrudnienia¹⁵.

Działania Komisji na rzecz poprawy nauczania i uczenia się umiejętności podstawowych

- Uruchomienie pilotażowych **Europejskich sojuszy szkół** za pośrednictwem programu Erasmus+ w 2026 r. Ożywi to strategiczną współpracę europejską w dziedzinie edukacji szkolnej i będzie służyć jako środowisko testowe w dziedzinie innowacyjnych metod nauczania, programów nauczania i ram kompetencji, zwłaszcza w zakresie umiejętności podstawowych. Sojusze zapewnią wsparcie dla uczestniczących szkół w przekształcaniu

¹⁵ 2022/C 243/03.

się w organizacje uczące się na rzecz skutecznego nauczania umiejętności podstawowych, w tym we współpracy z władzami lokalnymi.

- Przygotowanie **wytycznych dotyczących opracowywania programów nauczania** we wczesnej edukacji i opiece nad dzieckiem, które wspierają nabywanie umiejętności podstawowych na wczesnym etapie i ułatwiają wczesne wykrywanie opóźnień rozwojowych i reagowanie na nie.
- Opracowanie **wytycznych i najlepszych praktyk dotyczących postępów w ocenie umiejętności cyfrowych w edukacji** w 2026 r., aby pomóc w porównywaniu standardów ocen umiejętności cyfrowych w szkołach w całej UE.
- Opracowanie pilotażowych innowacyjnych podejść do **zindywidualizowanych ścieżek uczenia się w zakresie rozwijania umiejętności podstawowych** przez wykorzystanie systemów sztucznej inteligencji, w oparciu o eksperymenty w zakresie polityki Erasmus+ na 2026 r., aby wspierać osoby uczące się osiągające najlepsze wyniki i te osiągające słabe wyniki w nauce.
- Aktualizacja w 2025 r. **ram kompetencji cyfrowych (DigComp)**, z uwzględnieniem nowych technologii, takich jak sztuczna inteligencja ogólnego przeznaczenia, aby wspierać osoby uczące się w rozwijaniu podstawowych i zaawansowanych umiejętności cyfrowych.
- Opracowanie wytycznych dotyczących **podnoszenia umiejętności podstawowych w kształceniu i szkoleniu zawodowym** przez: (i) włączenie umiejętności czytania i pisanie, rozumowania matematycznego, umiejętności cyfrowych i kompetencji obywatelskich do programów kształcenia i szkolenia zawodowego; (ii) stosowanie skutecznych metod nauczania, takich jak rozwiązywanie problemów i uczenie się oparte na scenariuszach; (iii) wdrażanie odpowiednich środków oceny i zapewniania jakości.
- Stworzenie w 2026 r. **zestawu narzędzi na potrzeby umiejętności podstawowych**, w tym podstawowych umiejętności cyfrowych, **w ramach przygotowania zawodowego**, aby zapewnić praktyczne wytyczne dla szkół zawodowych i pracodawców umożliwiające włączenie umiejętności podstawowych do ich programów przygotowania zawodowego.

4.3. Wsparcie edukatorów

Edukatorzy i członkowie kadry kierowniczej szkół na wszystkich szczeblach mają kluczowe znaczenie dla poprawy umiejętności podstawowych. Zwiększenie atrakcyjności zawodu nauczyciela i rozwiązanie problemu poważnych niedoborów to niezbędne warunki podniesienia poziomu umiejętności podstawowych. Biorąc pod uwagę kluczową rolę wczesnego rozwoju w uczeniu się i sukcesie szkolnym, należy szkolić nauczycieli specjalizujących się we wczesnej edukacji i opiece nad dzieckiem, aby wspierać komunikację ustną i uczenie się społeczno-emocjonalne dzieci w celu stworzenia fundamentów dla umiejętności podstawowych. Kluczowe znaczenie ma zapewnienie nauczycielom na wszystkich szczeblach dostępu do kształcenia wstępnego opartego na badaniach naukowych i ustawicznego doskonalenia zawodowego dostosowanego do umiejętności podstawowych i utrzymywanego w dłuższej perspektywie. Inwestowanie w coaching i mentoring dla nauczycieli, zwłaszcza gdy rozpoczynają oni pracę w zawodzie, skutecznie poprawia ich praktykę pedagogiczną. Ponadto kadra kierownicza szkoły musi podjąć dalsze starania

o włączenie umiejętności czytania i pisanie oraz edukacji cyfrowej do wszystkich przedmiotów.

Działania Komisji na rzecz wspierania edukatorów

- Opracowanie **unijnego programu na rzecz nauczycieli i szkoleniowców** w 2026 r. Będzie on skoncentrowany na poprawie warunków pracy, szkoleń i perspektyw zawodowych nauczycieli, w tym we wczesnej edukacji i opiece nad dziećmi. Celem programu będzie przerwanie błędnego koła, jakim jest niska atrakcyjność i trwałość kariery zawodowej, co doprowadziło w szczególności do niedoboru nauczycieli w przedmiotach STEM oraz spadku umiejętności podstawowych.
- Utworzenie w 2025 r. na europejskiej platformie edukacji szkolnej **nowej wspólnoty praktyków akademii nauczycielskich Erasmus+** – europejskich partnerstw między instytucjami kształcenia nauczycieli a organizatorami szkoleń. Działanie to będzie wspierać współpracę między 43 akademiami nauczycielskimi Erasmus+ w celu określenia i rozpowszechniania odpowiedniej, możliwej do zastosowania wiedzy oraz wymiany innowacyjnych praktyk, aby podnieść jakość szkolenia nauczycieli, w tym w zakresie umiejętności podstawowych.
- Inicjatywa pilotażowa do 2026 r. dotycząca **systemu mentoringu na wczesnym etapie kariery dla nauczycieli** wszystkich przedmiotów, aby skutecznie włączyć rozwój umiejętności podstawowych do ich praktyk nauczania.
- Promowanie **staży towarzyszących** dla decydentów w dziedzinie edukacji za pośrednictwem programu Erasmus+ w 2026 r., co zwiększy ich mobilność edukacyjną, w tym do państw o wysokich wynikach w międzynarodowych testach oceniających.
- Rozszerzenie w 2025 r. **unijnych społeczności internetowych dla edukatorów (europejskiej platformy edukacji szkolnej, w tym eTwinningu)**, które obejmują 400 000 uczestników, przez zapewnienie lepszych możliwości uczenia się zawodowego, narzędzi opartych na dowodach, materiałów i zasobów dotyczących skutecznego nauczania i oceny umiejętności podstawowych. Zapewnienie wysokiej jakości materiałów dla edukatorów, rodziców, nauczycieli i młodzieży, w tym na temat cyberbezpieczeństwa, za pośrednictwem inicjatywy **na rzecz lepszego internetu dla dzieci**.
- Promowanie **wysokiej jakości materiałów dydaktycznych na temat umiejętności cyfrowych** przygotowanych przez praktykujących nauczycieli za pośrednictwem działań w ramach Europejskiego Tygodnia Kodowania, z celem wyznaczonym jako 100 000 działań rocznie.

4.4. Tworzenie wspierających środowisk

Rodzice, rodziny i szerszej pojęta społeczność, w tym pracodawcy, odgrywają kluczową rolę w rozwijaniu umiejętności podstawowych dzieci, młodzieży i dorosłych. Pierwszymi nauczycielami dziecka są rodzice i członkowie rodzin, którzy wprowadzają język, liczby i normy społeczne poprzez codzienne interakcje i kształtują rozwój poznawczy i emocjonalny dzieci oraz wpajają nawyki niezbędne do dalszego uczenia się. Zaangażowanie szerszej społeczności (w tym organizacji młodzieżowych, bibliotek, muzeów, organizacji kulturalnych i sportowych, klubów pozaszkolnych i przedsiębiorstw) rozszerza zakres uczenia się, oferując

uczenie się przez doświadczenie, rzeczywiste zastosowania, obserwację wzorów do naśladowania i dostęp do zasobów. To zaangażowanie wielu zainteresowanych stron ma szczególne znaczenie ze względu na utrzymujący się związek między statusem społeczno-ekonomicznym a wynikami kształcenia. Promowanie ścisłej współpracy między zainteresowanymi stronami w celu wspierania włączenia społecznego jest jednym z priorytetów planu działania na rzecz integracji i włączenia społecznego, unijnych ram strategicznych dotyczących Romów oraz strategii na rzecz praw osób z niepełnosprawnościami.

Dalsze podejścia mają kluczowe znaczenie dla zachęcania dorosłych do angażowania się w działania edukacyjne, w szczególności w znanych i zaufanych środowiskach (takich jak biblioteki i centra społeczności oraz ośrodki kultury, sportu, zdrowia i włączenia społecznego). Ważną rolę mogą również odgrywać miejsca pracy i publiczne służby zatrudnienia, w tym dostosowane do potrzeb poradnictwo zawodowe. Zapewnienie odpowiedniej infrastruktury publicznej – obiektów, sprzętu i odpowiedniego personelu – ma zasadnicze znaczenie dla pobudzenia lokalnych inicjatyw, które za pośrednictwem różnych partnerstw stwarzają większe możliwości uczenia się w odpowiedzi na potrzeby nisko wykwalifikowanych dorosłych.

Działania Komisji służące tworzeniu wspierających środowisk

- Angażowanie wolontariuszy w ramach Europejskiego Korpusu Solidarności w 2026 r. w **działania mentorskie i dydaktyczne dla dzieci i dorosłych osiągających słabe wyniki w nauce** w ramach komponentu „**Zespoły wolontariuszy na obszarach priorytetowych**”. Wybrana w ramach programu zróżnicowana grupa wolontariuszy będzie pomagać dzieciom w rozwoju akademickim i społecznym oraz inspirować je, a jednocześnie promować solidarność międzypokoleniową przez wzbogacanie doświadczeń zarówno wolontariuszy, jak i dzieci, których są mentorami.
- Zainicjowanie w 2026 r. **unijnej koalicji na rzecz umiejętności czytania i pisania**, z udziałem rządów, przedsiębiorstw i bibliotek, w celu stworzenia społeczności zajmującej się umiejętnością czytania i pisania, podnoszenia świadomości na temat kryzysu umiejętności czytania i pisania oraz zachęcania młodych ludzi, w szczególności chłopców, do czytania dla przyjemności.
- Organizowanie dla państw członkowskich **działań w zakresie partnerskiego uczenia się** dotyczących **innowacyjnych społecznościowych przestrzeni uczenia się**, aby pomóc w rozwijaniu umiejętności podstawowych dorosłych.

5. W jaki sposób to zrealizujemy?

W planie działania potwierdzono zobowiązanie i ambicje UE w zakresie wspierania wysokiej jakości edukacji dla wszystkich. Plan, który jest oparty na zaleceniu Rady w sprawie ścieżek poprawy umiejętności¹⁶, zaleceniu Rady w sprawie ustanowienia europejskiej gwarancji dla dzieci¹⁷ oraz zaleceniu Rady w sprawie dróg do sukcesu szkolnego¹⁸, ma na celu wspieranie państw członkowskich w przyspieszeniu reform i osiągnięciu znaczących

¹⁶ 2016/C 484/01.

¹⁷ 2021/L 223/14.

¹⁸ 2022/C 469/01.

postępów w dziedzinie umiejętności podstawowych osób młodych i dorosłych z myślą o wykonaniu przełomowego skoku naprzód.

Zapewniona zostanie jeszcze większa koordynacja między państwami członkowskimi, w tym przez dodatkowe skupienie się na umiejętnościach podstawowych podczas działań następczych podejmowanych w ramach europejskiego semestru w związku z reformami w zakresie edukacji i umiejętności, przez ustanowienie i monitorowanie celów strategicznych w zakresie umiejętności podstawowych na szczeblu UE oraz za pośrednictwem przyszłego europejskiego obserwatorium gromadzącego informacje na temat umiejętności.

Realizacja planu działania zostanie włączona do struktur zarządzania unią umiejętności. W stosownych przypadkach uwzględnione zostaną zalecenia Rady ds. cyfrowej dekady dotyczące podstawowych umiejętności cyfrowych, a także zalecenia innych odpowiednich organów. W obecnych wieloletnich ramach finansowych nadal na tę realizację będą wykorzystywane fundusze polityki spójności, Instrument na rzecz Odbudowy i Zwiększania Odporności, program Erasmus+, Instrument Wsparcia Technicznego, InvestEU i program „Horyzont Europa”. **Przyszłe finansowanie UE_będzie nadal wspierać inwestycje w edukację i umiejętności na szczeblu UE.** Wykorzystanie najlepszych praktyk, projektów pilotażowych i wniosków wyciągniętych na szczeblu UE, wraz z lepszą koordynacją z priorytetami polityki europejskiej, zmaksymalizuje wartość dodaną inwestycji w sektorach kluczowych dla europejskiej konkurencyjności.

Komisja zwraca się do Parlamentu Europejskiego, Rady i partnerów społecznych o zatwierdzenie planu działania w zakresie umiejętności podstawowych oraz o aktywne wspieranie jego inicjatyw i przyczynianie się do ich realizacji.